

Aktiverande styrdokument

Beslutsfattare:
Kommunfullmäktige

Dokumentansvarig: Kommunstyrelsen (KS)

Datum:
2022-05-30

Diarienummer:
KSN-2022-00082

Miljö- och klimatprogram

Översiktsplan

Mål och budget

Verksamhetsplaner och affärsplaner

Program

Handlingsplaner och övriga planer

Innehållsförteckning

Inledning	3
Syfte	3
Omfattning.....	4
Ansvar, genomförande, uppföljning och spridning	4
Uppsala kommuns miljö- och klimatmål	5
Övergripande mål – Giffri miljö 2050 och hållbara resursflöden	5
Övergripande mål – Klimatneutralt Uppsala 2030 för ett klimatpositivt Uppsala senast 2050	6
Övergripande mål – Klimatanpassat Uppsala.....	8
Etappmål.....	10
Etappmål 1.....	10
Etappmål 2.....	10
Etappmål 3.....	11
Etappmål 4.....	11
Etappmål 5.....	12
Etappmål 6.....	12
Etappmål 7.....	13
Uppföljning	13
Relaterade dokument.....	14
Referenser	15
Bilaga – definitioner och begrepp	17

Inledning

Uppsalas miljö- och klimatprogram är en del av kommunens långsiktiga arbete för en hållbar utveckling.

Arbetet är beskrivet i Uppsala kommuns inriktningsmål 3 ”*Uppsalas stad och landsbygdska växa genom ett hållbart samhällsbyggande*” och Policy för hållbar utveckling, med koppling till de 17 globala utvecklingsmålen och Agenda 2030.

Programmet är ett av kommunens sex miljöprogram med utgångspunkt i utmaningarna beskrivna i:

- de nationella miljö kvalitetsmålen
- miljö tillståndet i Uppsala beskrivet i den regionala utvecklingsstrategin
- Uppsalas översiktsplan.

Uppsalas policy för hållbar utveckling håller samman kommunens sex miljöprogram:

1. Avfallsplan för Uppsala kommun 2014–2022
2. Energiprogram 2050
3. Handlingsplan för trafikbuller
4. Miljö- och klimatprogram
5. Vattenprogram för Uppsala kommun
6. Åtgärdsprogram för kvävedioxid, Uppsala kommuns handlingsplan för luftkvalitet för perioden 2022–2027.

Fokus för Miljö – och klimatprogrammet är:

- en giftfri miljö och hållbara resursflöden
- minskad klimatpåverkan
- begränsade effekter av klimatförändringen.

Målen utgår från ett kommungeografiskt perspektiv vari den kommunala verksamheten utgör en del.

Syfte

Miljö- och klimatprogrammets huvudsakliga syfte är att beskriva mål för kommunens strategiska miljö- och klimatarbete. Programmet förtydligar inriktningen för Uppsala kommuns långsiktiga miljö- och klimatarbete för att nå:

- en giftfri miljö
- hållbara resursflöden
- klimatomställning
- klimatanpassning.

Programmet fungerar som en sammanhållen och övergripande plattform för det strategiska arbetet inom miljö och klimat och utgör en gemensam utgångspunkt för prioritering och planering av kommunkoncernens insatser.

Omfattning

Programmet riktar sig till alla nämnder och bolagsstyrelser i Uppsala kommunkoncern. Handlingsplanen som hör till programmet tar upp prioriterade åtgärder som gör att programmet kan genomföras.

Programmet kompletterar de här övergripande styrdokumenterna inom Uppsala kommun, med handlingsplaner:

- Avfallsplan för Uppsala kommun 2014–2022
- Energiprogram 2050
- Landsbygdsprogram för Uppsala kommun
- Näringslivsprogram
- Program för mobilitet och trafik
- Åtgärdsprogram för kvävedioxid och handlingsplan för luftkvalitet
- Översiktsplan 2016.

Ansvar, genomförande, uppföljning och spridning

Kommunstyrelsen är ansvariga för programmet avseende genomförande, samordning, uppföljning och spridning.

Alla nämnder och styrelser ansvarar för att integrera arbete med miljö och klimat i sina verksamheter. De har också ett verksamhetsansvar att bidra till programmets samordning, uppföljning och måluppfyllelse.

Etappmålen är utformade så att alla kommunens verksamheter ska kunna bidra till måluppfyllelsen, om än i olika stor utsträckning.

En särskild handlingsplan har tagits fram för att förtydliga kommunens åtgärder för att nå programmets mål. Se Handlingsplan för Miljö- och klimatprogram. Handlingsplanen beskriver åtgärderna och ansvarsfördelningen mellan nämnder och bolagsstyrelser.

Innovation, samverkan och upphandling har ringats in som möjliggörare för att nå programmets mål.

Samverkan: Uppsala kommun samverkar i sitt miljö- och klimatarbete med externa aktörer för att mobilisera alla som bor, verkar och vistas i Uppsala kommun i klimatomställningen och på så sätt nå Uppsalas klimatmål. Den miljö- och klimatdrivna affärs- och verksamhetsutvecklingen kan utvecklas genom en effektiv samverkan mellan det lokala närings- och samhällslivet och kommunen - både i kommunens verksamheter och i näringslivet - och leda till nya gröna jobb.

Innovation: Det behövs samhällsförändringar som kräver nya sätt att leda och arbeta för att möta klimatutmaningarna. Därför är metoder och processer från innovationsområdet centrala i Uppsalas klimatarbete.

Kommunens innovationsarbete drivs för att hitta, genomföra och skala upp lösningar på samhällsutmaningar inom bland annat klimat, energi och miljö. Där kan det kommunala kärnuppdraget förenas med en offensiv närings- och jobbpolitik.

Upphandling: Uppsala kommun arbetar strategiskt och aktivt för att minska klimatutsläppen och öka hållbara resursflöden vid upphandling och inköp. När kommunen ingår avtal ställs därför miljö- och klimatkrav på leverantörerna. Det gör att leverantörerna i sin tur bidrar till att kommunens miljö- och klimatmål uppnås, liksom de nationella miljömålen och i förlängningen Agenda 2030-målen.

Uppsala kommuns miljö- och klimatmål

Här beskrivs Uppsala kommuns övergripande miljö- och klimatmål:

- Giftfri miljö 2050 och hållbara resursflöden
- Klimatneutralt Uppsala 2030 för klimatpositivt Uppsala senast 2050
- Klimatanpassat Uppsala

Även de tillhörande etappmålen beskrivs. De ska skynda på förverkligandet av de övergripande målen.

Övergripande mål – Giftfri miljö 2050 och hållbara resursflöden

Att minska användningen av och exponeringen för farliga kemikalier är en av vår tids största globala och lokala miljö- och hälsoutmaningar. Ämnen med farliga egenskaper finns på platser där de inte hör hemma – i människors kroppar, växter, djur, hav, sjöar och marker. Barn är särskilt utsatta. Forskning visar på att flera av de kemikalier som finns i livsmedel, textilier, möbler, förpackningar, rengörings- och hygienprodukter och byggmaterial med mera ger negativa hälsoeffekter på människor, djur och natur. De negativa hälsoeffekterna orsakar såväl stort personligt lidande som ekonomiska konsekvenser för samhället (Sveriges Miljömål, 2021).

Inom ramen för det övergripande målet bidrar Uppsala kommun till förverkligandet av Sveriges nationella miljömål med fokus på Giftfri miljö:

Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrundsnivåerna (Sveriges miljömål, 2017).

Det övergripande målet ligger också i linje med Sveriges nationella arbete med sikte på omställning till en cirkulär ekonomi och förverkligandet av flera globala hållbarhetsmål inom Agenda 2030 (Regeringskansliet, 2020).

Kommunen genomför kartläggning och sanering av förorenade områden kopplat till det övergripande målet. Kommunen är även tillsynsansvarig för grundvattenkvaliteten inom kommunens område. Dessutom hanteras målområdet inom ramen för kommunens avfallsplan, bland annat genom avfallsminskningssåtgärder och kravställning om utökad återbruk.

Kommunen driver arbetet framåt genom att:

- ställa krav kopplade till målet vid inköp av varor och tjänster
- informera de som bor, verkar och vistas i Uppsala kommun, om behovet av att gemensamt verka för en giftfri miljö.

Slutligen kvalitetssäkrar kommunen giftfritt byggande genom att bland annat ställa krav på miljöbedömningsystem, certifieringar för Miljöbyggnad, CEEQUAL, BREEAM eller liknande i egen byggnation samt vid markanvisning.

Följande etappmål kopplar till det övergripande målet *Giftfri miljö 2050 och hållbara resursflöden*.

Etappmål 4:

Uppsala kommun ska minska förekomsten av miljö- och hälsofarliga ämnen i upphandlade och inköpta varor, tjänster och entreprenader.

Etappmål 5:

Livsmedel inköpta av verksamheter finansierade av Uppsala kommun utgörs 2023 av 100 procent ekologiska livsmedel. Klimatpåverkan ska vara högst 1,25 kilo CO₂e per kilo inköpt livsmedel år 2030.

Etappmål 6:

Uppsala kommuns nya varor med plastinnehåll ska 2030 innehålla enbart återvunnen eller förnybar plast.

Etappmål 7:

Uppsala kommun ska varje år minska sina utsläpp av växthusgaser från genomförda projekt inom bygg och anläggning för att säkerställa klimatneutralitet 2030. Målet handlar både om kommunens egna projekt och projekt som genomförs genom markanvisning.

Övergripande mål – Klimatneutralt Uppsala 2030 för ett klimatpositivt Uppsala senast 2050

Uppsala ska vara en klimatneutral välfärdskommun och en regional, nationell och internationell nod för klimatomställning. Klimatomställningen ska ske i samklang med Agenda 2030s övergripande princip *Ingen ska lämnas utanför*.

Uppsalas utsläpp av växthusgaser måste fortsatt minska för att verka för det övergripande miljö- och klimatmålet om ett klimatneutralt Uppsala 2030 och ett klimatpositivt Uppsala senast 2050. Samtidigt förväntas antalet invånare i Uppsala öka från 220 000 till 350 000 och 70 000 nya jobb skapas fram till 2050.

Fossilfri energianvändning och fossilfria transporter och arbetsmaskiner är fortsatt viktiga verktyg för att nå klimatneutralitet. För att nå denna kraftiga minskning krävs stora omställningar inom de flesta samhällsområden och nya innovativa lösningar, såväl tekniska som organisatoriska.

Klimatneutralt Uppsala 2030 innebär att:

- Växthusgasutsläppen¹ ska minska i den takt som krävs för att ligga i linje med Parisavtalets åtagande för att nå målet om högst 1,5 graders uppvärmning. Minskningen i Uppsala ska vara 10–14 procent per år.
- De totala växthusgasutsläppen i kommungeografin får maximalt uppgå till 28 procent av utsläppen 2020² eller 297 kiloton CO₂e år 2030.
- Nettonollutsläpp ska åstadkommas senast år 2030. Det betyder att upptag av växthusgaser (negativa utsläpp) ska uppgå till minst samma mängd som kvarvarande utsläpp efter den årliga utläppsminskningen på 10 till 14 procent inom kommunen. Negativa utsläpp kan inte ersätta utläppsminskningar utan är verktyg för klimatneutralitet och klimatpositivitet.

¹ De utsläpp som avses är Uppsalas klimatpåverkan från el- och värmeanvändning, transporter, jordbruk och industriprocesser och Uppsalabornas långväga resande. Utsläpp från byggnation och anläggning ingår inte i dagsläget, men är en prioriterad fråga under utveckling.

² Baserat på ett normalkorrigerat värde om 1 068 kiloton CO₂e år 2020 och en genomsnittlig utsläppsminskningstakt på 12 procent per år under 2021–2030. Jämfört med 1990 ska utsläppen år 2030 ha minskat med 80 procent.

Negativa utsläpp kan ske inom kommunens gränser genom till exempel:

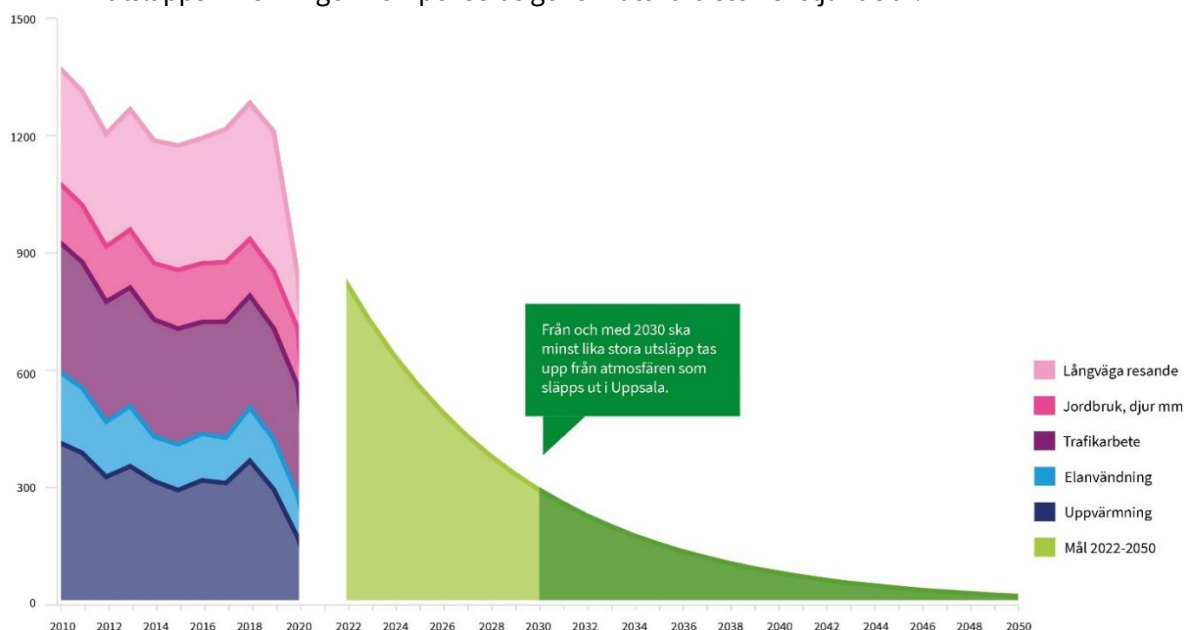
- upptag av koldioxid i skog och mark till följd av ytterligare åtgärder, utöver de åtgärder som redan genomförs för att åstadkomma utsläppsminskningar
- avskiljning och lagring av koldioxid från förbränning av biobränslen, så kallad bio-CCS
- kolinbindning i byggnadsmaterial, till exempel genom att bygga i trä.³

Klimatpositivt Uppsala innebär att:

- växthusgasutsläppen inom kommungeografin fortsätter att minska i linje med koldioxidbudgeten även efter uppnådd klimatneutralitet
- negativa utsläpp inom kommungeografin behålls så att de överstiger kvarvarande växthusgasutsläpp
- även klimatpåverkan från Uppsalabornas konsumtion ingår i mål, åtgärdsarbete och uppföljning.⁴

Uppsalas koldioxidbudget innebär att:

- Utsläppsutrymmet utgörs av de totala växthusgasutsläppen under 2021–2100. Det innebär 8 057 kiloton CO₂e utifrån en genomsnittlig utsläppsminskningstakt på 12 procent per år relativt föregående år⁵
- Utsläppsutrymmet får inte överskridas. Om utsläppen är för höga ett år måste utsläppsminskningen kompenseras genom att vara större följande år.

Figur 1. Växthusgaser, tusen ton koldioxidequivaler från Uppsalas kommungeografi. Grafen visar historiska utsläpp 2010-2019 och mål för utsläppen 2022-2050.

³ Ur ett livscykelperspektiv kan byggnation i trä bidra med betydande negativa utsläpp under byggnadens livslängd, förutsatt ett hållbart uttag från skogen. De negativa utsläppen är dock tidsbegränsade eftersom trämaterialen kanske energiåtervinns efter uttjänad livslängd. Byggnation i trä anses trots det vara ett viktigt verktyg för klimatneutralitet under byggnadens livslängd.

⁴ De delar av klimatpåverkan från Uppsalabornas konsumtion som i dag följs utgår från nationella data. Målet är att uppföljningen ska utgå från lokala data.

⁵ Utsläppsutrymmet avser faktiska utsläpp och kan inte kompenseras med negativa utsläpp.

Koldioxidbudgeten är baserad på ett normalårskorrigerat värde år 2020 och innefattar alla växthusgasutsläpp i den kommungeografiska utsläppsuppföljningen. Uppsala kommun inkluderar även alla metan- och lustgasutsläpp som ingår i klimatuppföljningen till skillnad från koldioxidbudgetar som är framtagna enligt metodiken som Tyndall centre och Uppsala universitet använder. Budgeten kan uppdateras i september 2022 när all skarp data för 2020 års utsläpp finns tillgänglig.

Inom ramen för det övergripande målet bidrar Uppsala kommun till internationella och nationella mål och ramverk som:

- Klimatkonventionen som handlar om att stabilisera koncentrationen av växthusgaser i atmosfären på en nivå som inte innebär en farlig störning av klimatsystemet (UNFCCC, 2021) och (Naturvårdsverket, b).
- Parisavtalet, som säger att den globala medeltemperaturen ska hållas väl under 2 grader C jämfört med förindustriell nivå och att ansträngningar ska göras för att begränsa temperaturökningen till 1,5 grader C (UNFCCC, 2021) och (Naturvårdsverket, c).
- FN:s globala hållbarhetsmål – Agenda 2030. 17 globala mål för de tre dimensionerna av hållbar utveckling: ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet (FN-förbundet, u.d.).
- EU:s mål om att begränsa den globala uppvärmningen och klimatneutralitet (Europeiska rådet och Europeiska unionens råd, 2021).
- Sveriges långsiktiga klimatmål om att senast år 2045 inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären och därefter uppnå negativa utsläpp (Naturvårdsverket, d).

Följande etappmål kopplar till det övergripande målet *Klimatneutralt Uppsala 2030 för klimatpositivt Uppsala 2050*.

Etappmål 1:

Inom Uppsala kommuns geografiska område ska cirka 100 megawatts effekt solenergi installeras till år 2030. Uppsala kommun ska säkerställa att kommunkoncernägda fastigheter har solceller på sina tak år 2025, där så är möjligt.

Etappmål 2:

Kommunens egen fordons- och maskinpark och upphandlade transporter är fossilbränslefria 2023. Upphandlade entreprenader är fossilbränslefria 2027.

Etappmål 3:

Uppsala kommun ska varje år minska sin direkta energianvändning genom energieffektiviseringsansatser för fastigheter och verksamheter för att säkerställa klimatneutralitet 2030.

Etappmål 5:

Livsmedel inköpta av verksamheter finansierade av Uppsala kommun utgörs 2023 av 100 procent ekologiska livsmedel. Klimatpåverkan ska vara högst 1,25 kilo CO₂e per kilo inköpt livsmedel år 2030.

Etappmål 7:

Uppsala kommun ska varje år minska sina utsläpp av växthusgaser från genomförda projekt inom bygg och anläggning för att säkerställa klimatneutralitet 2030. Målet handlar både om kommunens egna projekt och projekt som genomförs genom markanvisning.

Övergripande mål – Klimatanpassat Uppsala

Målet för Uppsala kommuns klimatanpassningsarbete är att Uppsala ska vara ett robust samhälle som är anpassat till de klimatförändringar som sker i dag och som inte kan förhindras i framtiden. Inom ramen för det övergripande målet arbetar Uppsala kommun med anpassning till ett förändrat klimat.

Uppsala är liksom de flesta städer och samhällen utformat så att effekterna av klimatförändringarna ofta förstärks. Det finns till exempel mycket hårdgjorda ytor och tät bebyggelse som kan förvärra effekterna av översvämningar och värmeböljor. De klimatafaktorer som framför allt berör Uppsala kommun är:

- höjda temperaturer med mildare vintrar och längre vegetationsperiod
- fler värmeböljor och större risk för lokala värmeöar
- ökad risk för torka
- ökad nederbörd och kraftigare skyfall
- ökad risk för översvämning och ändrade flöden i vattendrag, bland annat i Fyrisån.

Den övergripande styrningen av arbetet med anpassning av samhället till klimatförändringarna utgörs av kommunens översiktsplan och miljö- och klimatprogrammet. I Översiktsplanen är inriktningen för klimatanpassning tydliggjord. Det återspeglas bland annat i markanvändningskartan. Det finns även ett antal prioriterade insatser och klimatanpassningar med generella mål för alla mark- och vattenområden inom kommunen.

Inom ramen för programtiden har kommunens klimatanpassningsarbete, utöver hanteringen av översvämningar, haft fokus på att hantera en ökad mängd nederbörd i ny bebyggelse, ökad belastning på dagvattensystemet och åtgärder för infrastrukturen, särskilt reningsverk.

Ett visst arbete har även skett kring befintlig bebyggelse och folkhälsa relaterat till värmeböljor och lokala värmeöar. Under 2018 genomfördes trädplantering i stadsmiljö inom ramen för Stadsträdsåret.

Uppsala kommuns arbete med klimatanpassning inom områdena naturmiljö, kulturmiljö och lantbruk har genomförts i en mindre omfattning under programperioden eftersom de områdena har hanterats av Länsstyrelsens insatser.

Klimatanpassningar ska planeras för effekterna av klimatförändringar som bedöms sannolika då världen klarar 2-gradersmålet eller nästan klarar målet. Målet om Klimatneutralt Uppsala 2030 för klimatpositivt Uppsala senast 2050 ska se till att Uppsala bidrar till att världen klarar 1,5-gradersmålet i enlighet med Parisavtalet. Klimatanpassningen utgår från 2-gradersmålet för att ge en extra säkerhet. Även sannolikheten för andra klimatscenarier behöver i vissa fall beaktas, liksom händelser med extremväder.

Flera åtgärder som görs inom ramen för klimatanpassningsarbetet kan ge stora positiva synergier med andra områden, till exempel

- en trivsam och mer attraktiv stadsmiljö
- en ökad rekreation
- en ökad luftrening
- minskat buller
- en bättre dagvattenhantering.

Och tvärtom – många åtgärder som kommunen gör för att utveckla en god miljö och en mer attraktiv stad gör också staden mer anpassad till klimatförändringarna. Det gäller särskilt arbetet med sociala och ekologiska gröna värden.

Inga etappmål kopplar till det övergripande målet *Klimatanpassat Uppsala*. Ett antal mål och åtgärder som bidrar till klimatanpassningsarbete och måluppfyllnad anges i flera styrdokument inom Uppsala kommun, till exempel Åtgärdsprogram för

kvävedioxid, Uppsala kommuns handlingsplan för luftkvalitet för perioden 2022–2027 och Översiktsplan 2016.

Etappmål

Här beskrivs etappmålen kopplade till programmets övergripande mål för giftfri miljö 2050 och hållbara resursflöden och klimatneutralt Uppsala 2030 för klimatpositivt Uppsala 2050. Etappmålen ska stimulera en snabb utveckling till ett hållbart samhälle i allmänhet och de övergripande målen i synnerhet.

Etappmål 1

Inom Uppsala kommuns geografiska område ska cirka 100 megawatts effekt solenergi installeras till år 2030. Uppsala kommun ska säkerställa att kommunkoncernägda fastigheter har solceller på sina tak år 2025, där så är möjligt.

Ursprung och syfte: Etappmålet ska öka takten i arbetet kopplat till det övergripande målet Klimatneutralt Uppsala 2030 för Klimatpositivt Uppsala 2050. Genom att öka utbyggnaden av Uppsala kommuns solenergianläggningar drivs utvecklingen av förnybar energiproduktion på.

Avgränsning: Etappmålet avser installerad effekt solenergi i Uppsalas kommungeografi. Installation av solenergianläggningar görs där det är möjligt.

Förutsättningar för genomförande: Etappmålet innebär både att kommunens bolag och nämnder verkar för utbyggnad av solenergi på egna fastigheter och att kommunen verkar för utbyggnad i samhället i stort. För att nå målet krävs att alla större fastighetsägare gör en systematisk inventering av tak och andra möjliga ytor och bygger ett flertal större anläggningar varje år. Alla aktörers bidrag behövs, så som villaägare, bostadsrättsföreningar och företag som äger sin egen fastighet. Vid sidan om takytor kan också andra ytor och anläggningsytor användas.

Etappmål 2

Kommunens egen fordons- och maskinpark och upphandlade transporter är fossilbränslefria 2023. Upphandlade entreprenader är fossilbränslefria 2027.

Ursprung och syfte: Etappmålet ska se till att accelerera arbetet kopplat till det övergripande målet Klimatneutralt Uppsala 2030 för Klimatpositivt Uppsala 2050 genom att accelerera omställningen till förnybara bränslen och drivmedel.

Avgränsning: Etappmålet avser Uppsala kommuns verksamheter och upphandlade transporter och entreprenader med fokus på fordon och drivmedel.

Förutsättningar för genomförande: Etappmålet stöds av flera styrdokument som rör transportsystemet som helhet, främst genom beskrivningar i översiktsplanen, Energiprogram 2050, och i program och handlingsplan för mobilitet och trafik. Dessutom samverkar kommunens insatser för lägre transportrelaterade utsläpp av växthusgaser med kommunens åtgärdsprogram för god luftkvalitet och lägre buller från trafiken.

Genom att kommunen går före med ett tidigare måldatum för sin egen verksamhet och en högre ambition för kommunen kan Uppsala bli en attraktiv plats för innovation och näringslivsutveckling inom transport- och drivmedelssektorn som samlar de krafter och idéer som behövs för att nå målet. En framgångsfaktor för detta är samarbete och gemensamma utvecklingsambitioner med det lokala näringslivet, regionen och universitetet och samordning för kravställning på fossilbränsle fria transporter.

Flera faktorer påverkar möjligheterna att uppnå målet, som tillgången på och prisutvecklingen för förnybara drivmedel liksom fordons- och drivmedelsbranschens utveckling och mognad.

Etappmål 3

Uppsala kommun ska varje år minska sin direkta energianvändning genom energieffektiviseringsansatser för fastigheter och verksamheter för att säkerställa klimatneutralitet 2030.

Ursprung och syfte: Etappmålet ska se till att accelerera arbetet kopplat till det övergripande målet Klimatneutralt Uppsala 2030 för Klimatpositivt Uppsala 2050 med fokus på åtgärder för energieffektivisering. De ska minska behovet av använd energi som el och fjärrvärme i kommunens verksamheter.

Avgränsning: Etappmålet rör Uppsala kommuns verksamheter. Fjärrvärme- och elanvändning och inköp av bränsle för uppvärmning är inräknat.

Förutsättningar för genomförande: Kommunen växer befolkningsmässigt. Därför byggs nya verksamhetslokaler och bostäder. Det innebär ett växande energibehov. Målet förutsätter att all nybyggnation inom kommunens verksamheter byggs med mål om lägsta möjliga energianvändning i drift. Dessutom utgör energieffektivisering vid renovering en nyckelfaktor kopplat till förverkligandet av målet.

Etappmål 4

Uppsala kommun ska minska förekomsten av miljö- och hälsofarliga ämnen i upphandlade och inköpta varor, tjänster och entreprenader.

Ursprung och syfte: Etappmålet ska se till att accelerera arbetet kopplat till det övergripande målet Giftfri miljö 2050 och hållbara resursflöden med fokus på utfasning av varor som innehåller miljö- och hälsofarliga ämnen.

Avgränsning: Etappmålet avser Uppsala kommuns verksamheter.

Förutsättningar för genomförande: I dag finns flera system och märkningar för miljöbedömning av varor, material och kemiska produkter på marknaden. Exempelvis finns inom byggsektorn Byggvarubedömningen, Miljövarubedömningen och BASTA och SundaHus på produktnivå. Därutöver finns olika miljömärkningar för hela byggnader som Svanen eller Miljöbyggnad.

För tjänster och varor i övrigt finns märkningar såsom Svanen, KRAV och Bra miljöval. Inom vissa av märkningarna finns flera nivåer för miljömärkningen och olika sätt att genomföra bedömningar. Det förutsätter en beredskap i att hantera flera olika bedömningssystem som rör miljö- och hälsofarlighet parallellt.

Etappmål 5

Livsmedel inköpta av verksamheter finansierade av Uppsala kommun utgörs 2023 av 100 procent ekologiska livsmedel. Klimatpåverkan ska vara högst 1,25 kilo CO₂e per kilo inköpt livsmedel år 2030.

Ursprung och syfte: Etappmålet ska se till att accelerera arbetet kopplat till de övergripande målen Giftfri miljö 2050 och hållbara resursflöden och Klimatneutralt Uppsala 2030 för klimatpositivt Uppsala senast 2050 med fokus på inköp av livsmedel.

Avgränsning: Etappmålet avser Uppsala kommuns verksamheter. Målet omfattar både kommunens egna inköp och upphandling av verksamhet.

Förutsättningar för genomförande: Målet förutsätter att kommunens verksamheter efterfrågar ekologiska livsmedel och livsmedel med låg klimatpåverkan vid inköp och upphandling inom respektive verksamhet och område, från livsmedel och färdiga rätter till fikabröd.

En utmaning kopplat till målet om 100 procent ekologiskt är att det ska finnas ett tillräckligt stort utbud av ekologiska livsmedel på marknaden. Utbudet ökar kontinuerligt, men jämfört med konventionellt producerade livsmedel är det förhållandevis litet. Erfarenheter från andra kommuner visar att när stora aktörer efterfrågar ekologiskt ökar omställningstakten. Uppsala kommun påverkar utbudet genom tydliga mål och en stark efterfrågan.

Att uppföljning görs systematiskt är en förutsättning för att genomföra målet om låg klimatpåverkan från livsmedelsinköp, både för kommunens egna inköp och i upphandlad verksamhet. Där behöver ett gemensamt utvecklingsarbete ske tillsammans med kommunens leverantörer. En annan förutsättning för att nå målet är samspelet i arbetet för att uppnå 100 procent ekologiska livsmedel och högst 1,25 kilo CO₂e per kilo inköpt livsmedel. Att köpa livsmedel från växtriket i större utsträckning sänker generellt klimatavtrycket. Samtidigt blir kostnaderna ofta lägre. Det ger i sin tur utrymme för att nå målet kopplat till ekologiska livsmedel, där priset på vissa livsmedel kan vara högre.

Etappmål 6

Uppsala kommuns nya varor med plastinnehåll ska 2030 innehålla enbart återvunnen eller förnybar plast.

Ursprung och syfte: Etappmålet ska se till att accelerera arbetet kopplat till det övergripande målet Giftfri miljö 2050 och hållbara resursflöden. Genom att minska användning av plastprodukter gjord av fossil råvara som olja och naturgas och ersätta dessa med produkter i återvunna eller förnybara material minskas klimatpåverkan vid energiåtervinning för framställning av fjärrvärme.

Avgränsning: Etappmålet avser Uppsala kommuns verksamheter. Målet omfattar både kommunens egna inköp och upphandling av verksamhet.

Förutsättningar för genomförande: Etappmålet kopplar till kommunens avfallsplan, och etappmål 4. Det möjliggör för aktörer att samverka för att nå målet 2030.

Det finns dock risk för att det 2030 saknas alternativ för vissa specialtillämpningar av plast framställd av råolja. I de fallen ska kommunen stödja utvecklingen av ersättningsalternativ. Verksamhetsutvecklingen inom Uppsala kommun kan också behövas för att möjliggöra utfasning och ersättning av plast framställd av råolja.

Etappmål 7

Uppsala kommun ska varje år minska sina utsläpp av växthusgaser från genomförda projekt inom bygg och anläggning för att säkerställa klimatneutralitet 2030. Målet handlar både om kommunens egna projekt och projekt som genomförs genom markanvisning.

Ursprung och syfte: Etappmålet ska se till att accelerera arbetet kopplat till de övergripande målen Giftfri miljö 2050 och hållbara resursflöden och Klimatneutralt Uppsala 2030 för Klimatpositivt Uppsala 2050. Allt med fokus på Uppsalas kommungeografiska bygg- och anläggningsprojekt.

Avgränsning: Etappmålet avser både kommunens egna och markanvisande bygg- och anläggningsprojekt, såväl nybyggnation som ombyggnation och påbyggnad.

Förutsättningar för genomförande: Etappmålet kopplar till etappmål 2 med fokus på minskade växthusgasutsläpp från upphandlade och egna transporter och etappmål 3 med fokus på energieffektivisering och minskad energianvändning. Vidare kopplar målet till etappmål 4 med sikte på Giftfri miljö 2050 och hållbara resursflöden.

För att minska klimatpåverkan i bygg- och anläggningsprocessen krävs utveckling av alla stegen från planering, utformning av konstruktioner och val av material till arbetet på byggarbetsplatsen. Viktiga delar är:

- en ökad andel byggnationer i trä
- minskade mängder betong
- användning av betong med lägre klimatpåverkan
- ett ökat återbruk inom byggande
- klimatberäkningar i ett tidigt skede för alla bygg- och anläggningsprojekt.

En tidig kalkyl fungerar som verktyg för att synliggöra klimatutsläppen och välja lösningar som minskar klimatpåverkan under hela projektperioden utifrån den ursprungliga kalkylen.

Uppföljning

Kommunstyrelsen är ansvarig för programmet och har därmed det övergripande ansvaret för uppföljning och utvärdering av programmet. Alla nämnder och bolagsstyrelser ska årligen redovisa resultatet av sitt arbete med att uppfylla de uppställda målen till kommunstyrelsen. Kommunstyrelsen följer årligen upp programmet och handlingsplanen i ordinarie programuppföljning. Kommunstyrelsen kan sedan revidera handlingsplanen vid behov. Revideringen ska ske genom en gemensam beredning.

Relaterade dokument

- Avfallsplan för Uppsala kommun 2014–2022
- Energiprogram 2050
- Landsbygdsprogram för Uppsala kommun
- Näringslivsprogram
- Policy för hållbar utveckling
- Program för mobilitet och trafik
- Regional utvecklingsstrategi och Agenda 20230 – strategi för Uppsala län
- Vattenprogram för Uppsala kommun
- Åtgärdsprogram för kvävedioxid, Uppsala kommuns handlingsplan för luftkvalitet för perioden 2022–2027
- Översiktsplan 2016

Referenser

Boverket. (2019). *Exempel på gröna tak*. Hämtat från <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/ekosystemtjanster/praktiken/grona/grona-tak/exempel-pa-grona-tak/> december 2021

Ceurstemont, S. (2020). *Biobaserade? Återvinningsbara? Biologiskt nedbrytbara? Så fungerar de hållbara plasterna*. Hämtat från Neste: <https://www.neste.se/om-neste/nyheter-inspiration/artiklar/sa-fungerar-de-hallbara-plasterna> december 2021

European Council. (2021). *5 facts about the EU's goal of climate neutrality*. Hämtat från <https://www.consilium.europa.eu/en/5-facts-eu-climate-neutrality/> december 2021

Europeiska rådet och Europeiska unionens råd. (2021). *Klimatförändringarna: vad gör EU?* Hämtat från <https://www.consilium.europa.eu/sv/policies/climate-change/> december 2021

FN-förbundet. (u.d.). *Globala målen för hållbar utveckling*. Hämtat från <https://fn.se/globala-malen-for-hallbar-utveckling/> december 2021

Naturskyddsföreningen. (2014). *Allt du (inte) vill veta om plast*. Hämtat från <https://old.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/rapporter/Plastrapporten.pdf> december 2021

Naturvårdsverket. (a). *Mikroplast*. Hämtat från <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/plast/om-plast2/mikroplast> december 2021

Naturvårdsverket. (b). *Klimatkonventionen och förhandlingsarbete*. Hämtat från <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatomstallningen/det-globala-klimatarbetet/klimatkonventionen-och-forhandlingsarbete/> december 2021

Naturvårdsverket. (c). *Parisavtalet*. Hämtat från <https://www.naturvardsverket.se/parisavtalet> december 2021

Naturvårdsverket. (d). *Sveriges klimatmål och klimatpolitiska ramverk*. Hämtat från <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatomstallningen/sveriges-klimatarbete/sveriges-klimatmal-och-klimatpolitiska-ramverk/> december 2021

Naturvårdsverket. (u.d.). *Sveriges klimatmål och klimatpolitiska ramverk*. Hämtat från <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatomstallningen/sveriges-klimatarbete/sveriges-klimatmal-och-klimatpolitiska-ramverk/> december 2021

Regeringskansliet. (2020). *Sverige ställer om till en cirkulär ekonomi*. Hämtat från <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/07/sverige-staller-om-till-en-cirkular-ekonomi/> december 2021

RUS. (2021). *Uppsala län*. Hämtat från <https://www.rus.se/regional-arlig-uppfoljning/upsala-lan/> december 2021

Sveriges miljömål. (2017). *Giftfri miljö - saker kommuner kan göra*. Hämtat från <https://www.sverigesmiljomal.se/stod-och-rad-i-miljoarbetet/7-saker-kommuner-kan-gora---giftfri-miljo/> december 2021

Sveriges Miljömål. (2021). *Giftfri miljö*. Hämtat från <https://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/giftfri-miljo/> december 2021

UNFCCC. (2021). Hämtat från United Nations Climate Change: <https://unfccc.int/> december 2021

UNFCCC. (2021). *The Paris Agreement*. Hämtat från <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement> december 2021

Uppsala universitet. (2020). *Sveriges klimatmål långt ifrån tillräckliga för att klara Parisavtalet*. Hämtat från <https://www.uu.se/press/pressmeddelande/?id=5102&typ=pm> december 2021

Viable Cities. (2021). *Klimatkontrakt 2030*. Hämtat från https://www.uppsala.se/contentassets/c54606aacb764b168c78bc78bc09a69b6e/klimatkontrakt_2030_uppsala_swedish_combined.pdf december 2021

WRI, C40 Cities, ICLEI. (2021). *Global Protocol for Community-Scale Greenhouse Gas Inventories*. Hämtat från https://ghgprotocol.org/sites/default/files/standards/GPC_Full_MASTER_RW_v7.pdf december 2021

WWF. (2019). *Ekonomi och planetens gränser*. Hämtat från <https://www.wwf.se/ekonomi-och-finans/inom-planetens-granser/> december 2021

Bilaga – definitioner och begrepp

Begrepp/Definition	Förklaring
Cirkulär ekonomi	I en cirkulär ekonomi används allt som tillverkats genom att återanvändas och återvinnas så länge som möjligt i stället för att kassera användbara produkter och köpa nyttillverkat.
Direkt	En direkt aktivitet är den som den egna verksamheten genomför. Exempel på direkt energianvändning är exempelvis energi som används av den egna verksamheten för uppvärmning och verksamhetsel. På samma sätt är direkt upphandling den upphandling som verksamheten gör för att genomföra en aktivitet.
Entreprenad	Med entreprenad avses bygg-, anläggnings- och driftentreprenader.
Förnybara bränslen och drivmedel	Med förnybara bränslen och drivmedel menas bioetanol (ED95/E85/75), biogas, biodiesel (HVO100, RME100 eller annan FAME100), el, vätgas eller andra bränslen och drivmedel gjorda på förnybar råvara.
Förnybar plast	Förnybar plast är plast som har tillverkats helt eller delvis av förnybara material som har utvunnits ur biomassa. Med förnybar råvara menas resurser som ständigt förnyas. Några vanliga råvaror är stjälkar från majs och sockerrör och cellulosa, men det blir också allt vanligare att använda olika oljor och fetter från förnybara källor (Ceurstemont, 2020).
Fossilbränslefri	Fossilbränslefri energi kommer från fossilfria energikällor. Med fossilbränslefri och förnybar energi menas bioetanol (ED95/E85/75), biogas, biodiesel (HVO100, RME100 eller annan FAME100), el producerad med fossilbränslefri råvara, vätgas eller andra bränslen gjorda på förnybar råvara.
Klimatanpassning	Klimatanpassning innebär att rusta och anpassa samhället för de utmaningar som en ökad uppvärmning av jorden leder till.
Klimatneutralt	Uppsala kommun utgår från EU kommissionens definition av klimatneutralitet för städer (European Council, 2021). Klimatneutralitet nås när de årliga växthusgasutsläppen har upphört, alternativt hanterats med hjälp av koldioxidavskiljning och/eller koldioxidlagring (WRI, C40 Cities, ICLEI, 2021) Generellt innebär klimatneutralitet att den totala klimatpåverkan från en viss aktivitet, tjänst eller produkt har nettosumman noll. För att säkerställa en tjänsts eller produkts klimatneutralitet måste livscykeln för hela varan med material ses över. Se även noll nettoutsläpp.

Begrepp/Definition	Förklaring
Klimatpositiv	I dag finns ingen oberoende standard som beskriver hur verksamheter eller produkter kan bli klimatpositiva. Det finns dock en standard för klimatneutralitet ISO 14021:2017, eller specifikationen PAS 2060:2014, med tillhörande hänvisningar. För att en produkt, verksamhet eller kommungeografiskt område ska bli klimatpositivt måste den vara klimatneutral och i tillägg klimatkompensera ytterligare utsläpp av växthusgaser som trots neutralitet släpps ut kopplat till verksamheten eller varan i hela värdekedjan.
Koldioxidbudget	En koldioxidbudget är det sammanlagda utsläppsutrymmet för koldioxid. Det råder en stark koppling mellan en global koldioxidbudget och den långsiktiga globala medeltemperaturen. En koldioxidbudget utgår från kumulativa utsläpp och vilket utsläppsutrymme till exempel ett land, en kommun eller en organisation behöver hålla sig inom för att uppfylla de globala klimatmålen. Klimatbudgeten konkretiserar därmed målen och visar i vilken hastighet utsläppen behöver minska.
Klimatomställning	Den samhällsomställning som behöver genomföras för att jordens temperaturökning ska begränsas till under två grader, helst under 1,5 grader.
Maskinpark	Maskinpark är en uppsättning av maskiner avsedda för individuell användning inom exempelvis industri, markarbete eller jordbruk.
Noll netto-utsläpp	Enligt Sveriges långsiktiga klimatmål ska landet uppnå noll nettoutsläpp till 2045 genom att minska utsläppen med minst 85 procent från 1990 års nivå. Resterande utsläpp ska täckas av kompletterande åtgärder. Se även klimatneutral.
Värmeöar	Lokala värmeöar är områden i en stad eller tätort som är påtagligt varmare än omgivande landområden. Uppkomsten av värmeöar beror bland annat på att städer och andra tätorter har mer hårdgjorda ytor som absorberar en stor del av solinstrålningen i stället för att reflektera den. Det gör att den lokala temperaturen blir högre. Temperaturskillnaden mellan stad och tätort och omgivande landområden kan vara över 10 grader C.